

MONIMENETELMÄLLISESTÄ TUTKIMUKSESTA KATTAVASTI SUOMEKSI ENSIMMÄISTÄ KERTAA

Eemeli Hakoköngäs

Hanna Vilka & Ville Mankki: *Johdatus monimenetelmätutkimukseen*. Santalahti, 2024.

Leena Åkerblad & Riitta Seppänen-Järvelä: *Monimenetelmällinen tutkimus: opas suunnitteluun ja toteutukseen*. Gaudeamus, 2024.

KEHITTYVÄ MONIMENETELMÄTUTKIMUS

Monimenetelmätutkimuksella tai monimenetelmällisellä tutkimuksella (engl. *mixed methods*)

tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa yhdistetään sekä määrällisiä että laadullisia aineistoja ja niiden analysointitapoja. Monimenetelmätutkimuksen tavoitteena on tarjota tutkimuskohteesta moniulotteisempi käsitys kuin mitä jompaakumpaa vakiintunutta yksimetodista lähestymistapaa hyödyntämällä voidaan saavuttaa.

Jo 1950-luvulla huolestuttiin erilaisten menetelmällisten suuntausten eriytymisestä ja ratkaisuksi ehdotettiin ”moninkertaista operationaalistamista” ja myöhemmin menetelmien triangulaatiota. Ihmistieteissä kokeellisen tutkimuksen kritiikki 1960-luvulla, kielellisen käänteen seurauksena vahvistunut laadullisen tutkimuksen asema 1980-luvulla ja ”tiedesodat” 1990-luvulla arvostelivat vallalla olevia paradigmoja ja tulivat syventäneeksi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen eroa.

2000-luvulla muun muassa vahvistunut kriittinen realismi laadullisen tutkimuksen tietoteoreettisena näkökulmana ja 2010-luvun replikaatiokriisi määrällisessä tutkimuksessa ovat jälleen ravistelleet metodisia koulukuntia ja kannustaneet pohtimaan sitä, miten voisimme tavoittaa tarkempaa tai ainakin entistä monipuolisempaa tietoa ihmistieteiden tutkimuskohteista.

Monimenetelmätutkimus on julkaisujen määrällä mitattuna yleistynyt 2010-luvun aikana. Tutkimusalaan keskittyviä lehtiä on syntynyt useita, tärkeimpinä vuonna 2007 perustetut *Journal of Mixed Methods Research* ja *International Journal of Multiple Research Approaches*. Lisäksi esimerkiksi perinteikäs *Quality & Quantity* (perustettu 1967) on tarjonnut keskusteluareenan monimenetelmätutkimuksen kehittämiseen.

Keskustelun tuloksena monimenetelmätutkimus on alkanut kehittyä itsenäiseksi kolmanneksi paradigmaksi tai metodologiaksi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen rinnalle. Suomeksi monimenetelmätutkimuksesta on toistaiseksi ollut saatavilla muutamia artikkeleita, mutta kattava opas lähestymistapaan on puuttunut. Monimenetelmällisen tutkimuksen läpimurrosta suomalaisella tiedekentällä kertonee se, että keväällä 2024 aiheesta ilmestyi peräti kaksi suomenkielistä perusteosta.

Hanna Vilkan ja Ville Mankin *Johdatus monimenetelmätutkimukseen* jää historiaan Suomen ensimmäisenä monimenetelmällisyyden opas-

kirjana. Pari kuukautta edellisen jälkeen ilmestyi Leena Åkerbladin ja Riitta Seppänen-Järvelän *Monimenetelmällinen tutkimus: opas suunnitteluun ja toteutukseen*.

Kirjojen kirjoittajista Hanna Vilka on tietokirjailija ja kasvatustieteiden yliopistonlehtori Tampereen yliopistossa ja Ville Mankki yliopistotutkija Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa. Leena Åkerblad on työelämäkysymyksiä tarkastellut valtiotieteilijä ja psykologi ja Riitta Seppänen-Järvelä muun muassa kuntoutukseen ja arviointi- ja implementaatiotutkimukseen erikoistunut tutkimuspäällikkö Kelassa. Vaikka kirjoittajien omat tutkimusaiheet heijastuvat jonkin verran kirjojen empiirisissä esimerkeissä, eivät teokset profiloitu yksittäiselle tieteenalalle vaan pyrkivät antamaan peruskäsityksen monimenetelmällisyydestä niin eri alojen opiskelijoille kuin aiheesta kiinnostuneille tutkijoille.

MONIMENETELMÄTUTKIMUKSEN KÄSITTEET JA ASETELMAT

On kiinnostava verrata, miten eri kirjoittajat ovat käsitelleet samaa aihetta. Molempia teoksia leimaa käytännönläheinen, pragmaattinen, eetos. Kirjoittajat osoittavat, millaisissa kysymyksissä monimenetelmällinen tutkimus on hyödyllistä, mutta myös monimenetelmätutkimuksen haasteita tuodaan konkreettisesti esiin.

Vilkan ja Mankin tiivis kirja on jaettu viiteen päälukuun, Åkerbladin ja Seppänen-Järvelän hie-man laajempi kirja tarkastelee aihetta yhdeksässä luvussa. Kumpikin teos alkaa monimenetelmällisyyden määrittelyllä, jota seuraa tutkimuksen lähtökohtien esittely. Vilka ja Mankki valaisevat laajasti monimenetelmällisen tutkimuksen historiallista kehitystä ja kuvaavat tiiviisti tutkimuksen tieteenfilosofista pohjaa. Åkerblad ja Seppänen-Järvelä puolestaan käsittelevät perusteellisesti erilaisia tieteenfilosofisia näkökulmia monimenetelmälliseen tutkimukseen. He esittelevät erikseen neljä tutkimuksen paradigmaa ja omistavat kokonaisen luvun monimenetelmällisen tutkimusasetelman rakentamiselle.

Vilka ja Mankki opastavat lukijaa perusteellisesti monimenetelmätutkimuksen raportointiin aina tutkimuksen otsikoinnin ja rakenteen tasolta

lähtien. Åkerblad ja Seppänen-Järvelä käsittelevät tutkimuksen raportointia selvästi suppeammin, mutta päättävät kirjansa monimenetelmätutkimuksen arviointiin ja luotettavuuteen. Kirjojen käytännönläheisyyttä osoittaa se, että kummasakin käsittelee erikseen monimenetelmätutkimukselle leimallista ryhmätyöskentelyä ja Vilkan ja Mankin kirjassa myös yhteiskirjoittamista ja sen mahdollisia haasteita.

Kirjojen jaettu argumentti on, että monimenetelmällisyys muodostaa oman metodologiansa, jonka tulokset ovat enemmän kuin laadullisen ja määrällisen lähestymistavan summa. Monimenetelmätutkimus onkin parhaimmillaan paljon muuta kuin vain erilaisten analyysimenetelmien ja aineistojen hyödyntämistä. Se voi tarkoittaa myös erilaisista tutkimusperinteistä tulevien päättelytekniikoiden ja teoreettisten näkökulmien vuoropuhelua. Erilaisiin aineistoihin perustuvat tai eri menetelmien tuottamat tulokset voivat vahvistaa tai laajentaa toisiaan. Ne voivat myös tuoda esiin ristiriitoja, jotka auttavat tunnistamaan tutkittavasta ilmiöstä uusia puolia ja valottamaan yksittäisten menetelmien rajoitteita.

Onnistuneen monimenetelmätutkimuksen keskeiseksi kriteeriksi nousee integraation käsite, jolla tarkoitetaan yksinkertaistetusti tutkimuksen eri osien välistä vuoropuhelua. Kirjoittajien mukaan integraation tulisi olla läsnä jo tutkimuskysymysten muotoilussa. Monimenetelmätutkimuksen keskeinen ongelma puolestaan liittyy puutteelliseen integraatioon: laadullisia ja määrällisiä lähestymistapoja ei hyödynnetä tasapainoisesti, vaan jompikumpi – yleensä määrällinen – on hallitsevassa asemassa, jolloin monimenetelmällisyyden hyödyt jäävät puolitiehen. Toinen riski on, että erilaiset aineistot ja menetelmät jäävät toisistaan irrallisiksi. Kirjoittajien mukaan yksi keino integraation edistämiseksi voi olla teorialähtöisen analyysin hyödyntäminen.

Kirjoissa tuodaan esiin myös monimenetelmällisyyden kehitystä rajoittavat käytännölliset tekijät. Koska moni tutkija on käytännössä erikoistunut joko laadullisten tai määrällisten menetelmien käyttöön, edellyttää monimenetelmätutkimus usein tutkimusryhmän yhteistyötä. Julkaisuvaiheessa lehtien rajalliset sanamäärät eivät tarjoa välttämättä mahdollisuuksia laadukkaaseen integraatioon. Rahoitushakemuksissa sekä kä-

sikirjoitusten vertaisarvioinnissa arvioitsijoiden osaaminen ja asenteet menetelmien yhdistämistä kohtaan vaihtelevat. Myös tutkimuseettisessä ennakkoarvioinnissa erilaisten menetelmien yhdistäminen ja monimenetelmätutkimukseen kuuluva iteratiivisuus, tutkimuksen aikana tapahtuva asettelman kehittäminen, voivat asettaa haasteita.

MONIMENETELMÄLLISYYS RAVISTELEE METODOLOGISIA POTEROITA

Laadullisiin tai määrällisiin tutkimusmenetelmiin erikoistuneet tutkijat (yleensä) tunnistavat ja tunnustavat lähestymistapansa rajoitukset. Valitettavan usein tämä kuitenkin rajoittuu pinnalliseen pohdintaan tutkimusartikkeleiden diskussiossa. Paitsi empiirisen tiedon tuottajana, monimenetelmällisyys on hyödyllistä, kun se tekee näkyväksi eri menetelmiin liittyvät rajoitukset, mutta ei aseta laadullista tai määrällistä tutkimustapaa paremmuusjärjestykseen.

Erilaisista tieteenfilosofisista perinteistä tulevia tutkimusmenetelmiä yhdistämällä monimenetelmällisyydessä voidaan rakentaa omaa tutkimuksellista viitekehystä. Vilka ja Mankki kehottavat tutkijaa löytämään hyvin argumentoidun epistemologisen keskitien. Käytännössä tämä edellyttää menetelmiin liittyvien tietokäsityksien joustamista, mikä voi ainakin osalle tutkijoista olla vaikeaa hyväksyä. Toivottavasti monimenetelmätutkimus kuitenkin onnistuu ravistelemaan vakiintuneita koulukuntia ja heikentää metodologista dogmaattisuutta. Parhaimmillaan tämä kolmas paradigma voi saada tieteen liikkumaan eteenpäin niistä poteroista, joihin sen on tapana kaivautua.

Kirjoissa noudatettu vallitseva monimenetelmäisen tutkimuksen määritelmä rajaa omaksi kentäkseen multimetodisen tutkimuksen, jossa hyödynnettäisiin joko useita laadullisia tai useita määrällisiä aineistoja ja menetelmiä. Erityisesti laadullisessa tutkimuksessa menetelmien ja niiden taustalla vaikuttavien tieteenfilosofisten lähestymistapojen kirjo on kuitenkin niin suuri, että voi pohtia, eikö kahta hyvin erityyppistä laadullista menetelmää ja aineistoa integroimalla oikeastaan voisi vastata monimenetelmällisen tutkimusasetelman kysymyksenasetteluun?

Molemmat kirjat on jäsennetty selkeästi ja kirjoitettu sujuvalla ja havainnollisella kielellä. Pieni, mutta oleellinen ero myös löytyy: Vilka ja Mankki pyrkivät vakiinnuttamaan ”menetelmää osuvasti kuvaavan ja soinnukkaan” monimenetelmätutkimus-käsitteen. Åkerblad ja Seppänen-Järvelä puolestaan puhuvat monimenetelmällisestä tutkimuksesta, joka heidän mukaansa korostaa otteen ”metodologista luonnetta ja asemaa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen rinnalla”. Tässä arvioissa olen käyttänyt joustavasti molempia suomennoksia, ja aika näyttää, kumpi käsitteistä vakiintuu suomen kieleen.

Kuten edellä oleva arvio osoittaa, kirjoja on vaikea asettaa paremmuusjärjestykseen. Vilkan ja Mankin teos on helposti lähestyttävä ja tarjoaa ajatuksia tutkimuksen suunnittelemisesta ainsa kirjoittamiseen asti. Åkerbladin ja Seppänen-Järvelän hieman laajemmassa teoksessa erityisen ansiokkaaksi nousee erilaisten tieteenfilosofisten näkökulmien syvällisempi esittely.

Molemmissa kirjoissa monimenetelmällisyyttä on havainnollistettu tuoreilla kotimaisilla tutkimuksilla. Tämä onkin tarpeen, mutta kirjoissa jäin eniten kaipaamaan vielä konkreettisempia tutkimusesimerkkejä, esimerkiksi erilaisista tieteenfilosofisista taustoista tulevien menetelmien yhdistämisessä. Kummankin teoksen kirjoittajat ovat kohteliaita aikaisempia tutkijoita kohtaan. Suomen pienissä akateemisissa piireissä tämä on viisasta, mutta kansainvälisestä kirjallisuudesta olisi varmasti löytynyt esimerkkejä myös monimenetelmällisyys-käsitteen väärinkäytöstä.

Laadullisten ja määrällisten lähestymistapojen monimenetelmällinen yhdistäminen tarjoaa tutkijoille lukuisan määrän erilaisia mahdollisia tutkimusasetelmia. On kiinnostava nähdä, muodostuuko tiettyjen menetelmien yhdistäminen muita suositummaksi, jolloin myös konkreettisten esimerkkien antaminen käy helpommaksi. Kirjojen graafikot ovat tavoittaneet hyvin monimenetelmällisyyteen toistaiseksi liittyvän abstraktiuden: Santalahden Juha Paakkolanvaaran suunnittelema kansi kuvanee tutkimuksen moninäkökulmaisuuutta ja Gaudeamuksen Hanna Lahti visualisoi integraation ajatuksen palmikkokuvan avulla.